

מושג

תקדים קוריאה

הגדרה

המושג 'תקדים קוריאה' מתאר את תהליך התחמשותה הגרעינית של צפון קוריאה בניגוד לנורמה הבינ"ל ולמאמצי הקהילה הבינ"ל לעצור תהליך זה. תהליך ההתחמשות מציב איום על דרום קוריאה, בת ברית של ארה"ב, ועלול לשמש דוגמא עבור מדינות אחרות, כמו איראן, בדרכן להשיג יכולות גרעיניות משל עצמן.

רקע

תהליך התחמשותה הגרעינית של צפון קוריאה החל באמצע שנות ה-80.¹ למרות שחתמה על האמנה למניעת תפוצה גרעינית (ר' להלן NPT) (12/85), הפרה צפון קוריאה את האמנה באופן קבוע עד שפרשה ממנה סופית (1/03).² לבסוף, ובניגוד למאמצים דיפלומטיים וכלכליים מצד הקהילה הבינ"ל, כמו גם איומים אמריקנים בפעולה צבאית, ביצעה צפון קוריאה ניסוי גרעיני מוצלח (10/06) ובכך חצתה את הסף הגרעיני. הניסוי הגרעיני הצפון קוריאני גרר גינוי בינ"ל גורף, אך לא היה מלווה בפעולה מעשית.³

חששות

כישלון הקהילה הבינ"ל למנוע את תהליך ההתחמשות הגרעינית

לכל אורך תהליך התחמשותה הגרעינית של צפון קוריאה ניסתה הקהילה הבינ"ל לעצור את התהליך ולמנוע את הפרתה של הנורמה הבינ"ל למניעת תפוצה גרעינית:

- **פעולות במסגרת ה-NPT** – צפון קוריאה החלה לפתח נשק גרעיני בעודה חתומה על ה-NPT. למרות שעם הצטרפותה ל-NPT (12/85) הצהירה לוועדה לאנרגיה אטומית (IAEA) על קיומו של הכור הגרעיני ביונגביון, היא לא עמדה במחויבותיה במסגרת האמנה, עד שפרשה לבסוף (1/03).
- **דיפלומטיה דו-צדדית** – התהליך הדיפלומטי בין צפון קוריאה לארה"ב ומאוחר יותר בין צפון קוריאה לדרום קוריאה לא הצליח למנוע את תהליך ההתחמשות הגרעינית וסופו שקרס.⁴ ארה"ב וצפון קוריאה חתמו על שורה של הסכמים בין השנים 94-1993 ששיאם בהסכם מסגרת (10/94),⁵ שכלל את הקפאת תוכנית הגרעין הצפון קוריאנית. ואולם, הסכם המסגרת הופר כאשר אישרו בכירים צפון קוריאנים את קיומה של תוכנית סודית להעשרת אורניום למטרות צבאיות בכור ביונגביון (10/02) (תוכנית שנחשפה לראשונה לארגוני המודיעין ב-1989).⁶
- **דיפלומטיה רב-צדדית** – לאחר קריסתו של הסכם המסגרת (10/02) ופרישתה של צפון קוריאנה מה-NPT (1/03), הוקם פורום של שש מדינות (צפון קוריאנה, דרום קוריאנה, ארה"ב, סין, יפן ורוסיה) במטרה להגיע להסכמה פוליטית. המדינות נפגשו מספר פעמים, פגישות שהסתיימו בהצהרות משותפות אך ללא

1 צפון קוריאנה החלה לבנות מתקנים לייצור והעשרת אורניום בעזרת משאבים מקומיים ועזרה מבריה"מ. ר' ["תוכנית הגרעין של צפון קוריאנה – סטאטוס נוכחי"](#), FAS, 16/9/06.

2 משנת 1994 איימה צפון קוריאנה לפרוש מה-NPT עד שפרשה סופית (10/03). בכך הפכה למדינה היחידה שפרשה מה-NPT והפעילה את [סעיף 10 באמנה](#) המאפשר לכל מדינה לפרוש לנוכח "איומים על אינטרסים לאומיים חיוניים". צפון קוריאנה [טענה](#) כי ארה"ב מאיימת על ביטחונה הלאומי ועל ריבונותה.

3 הקהילה הבינ"ל גינתה את הניסוי באופן גורף וכעבור שבוע העבירה מועצת הביטחון את החלטת האו"ם 1718 (10/06) בה הטילה סנקציות כלכליות על צפון קוריאנה. ר' ["הניסוי הגרעיני של צפון קוריאנה"](#), ICG, 13/11/06.

4 ב-1992 חתמו צפון ודרום קוריאנה על [הסכם השלמה, אי התקפה ושיתוף פעולה והצהירו על שמירת חצי האי הקוריאני כאזור נקי מנשק גרעיני](#). ההצהרה המשותפת קראה לבדיקות גרעיניות הדדיות שיאמתו את השאיפה לשמור על חצי האי נקי מנשק גרעיני. ההצהרה וההסכם סופם שהתפוגגו.

5 ר' ["הסכם מסגרת בין ארה"ב והרפובליקה הדמוקרטית העממית של קוריאנה"](#), 21/10/94.

6 ר' ["ארה"ב ובנות בריתה מזהירות את צפון קוריאנה מהתחמשות גרעינית"](#), [ניו-יורק טיימס](#), 27/10/02, ו"כיצד להתמודד עם צפון קוריאנה", Foreign Affairs, 03/03.

התקדמות ממשית. מאז 4/06 המשא ומתן בין הצדדים הגיע למבוי סתום⁷ עד לפריצת הדרך האחרונה (2/07)⁸. ואולם, שאלת פירוקה של צפון קוריאה מנשקה הגרעיני עדיין לא נפתרה.⁹

■ **תמריצים כלכליים** – משנות ה-80 הציעו ארה"ב וחברות בקהילה הבינ"ל סיוע כלכלי במטרה לעודד את צפון קוריאה לנטוש את תוכנית הגרעין שלה.¹⁰

■ **החלטות מועצת הביטחון של האו"ם** – קיימות ארבע החלטות או"ם בנושא התחמשותה הגרעינית של צפון קוריאה.¹¹ לאחרונה קראה החלטת האו"ם 1718 (10/06) להקפאת נכסים, חרם כלכלי ואיסור נסיעות על אנשים הקשורים לתוכנית הגרעין, בתגובה לניסוי הגרעיני שביצעה צפון קוריאה.¹²

■ **איומים צבאיים** – גם האיומים הצבאיים מצידה של ארה"ב, כמו למשל נאומו לאומה של נשיא ארה"ב ג'ורג' בוש, בו כלל את צפון קוריאה ב'ציר הרשע'¹³ (1/02), לא הצליחו לעצור את תהליך התחמשותה הגרעינית של צפון קוריאה.

המקרה הדרום קוריאני

המקרה הדרום קוריאני כולל את המחויבות האמריקנית להגיב למתקפה גרעינית על אחת מבנות בריתה או על מדינה עימה היא חולקת אינטרסים משותפים.

לנוכח האיום אותו הציב הפיתוח הגרעיני הצפון קוריאני על דרום קוריאה, בת ברית קרובה של ארה"ב, קבע נשיא ארה"ב דאז, ביל קלינטון רף, לפיו תקיפה גרעינית של צפון קוריאה נגד דרום קוריאה תוביל "לסופה של המדינה... כל התקפה על דרום קוריאה היא התקפה על ארה"ב"¹⁴ (11/93).

צפון קוריאה – מתקדים גרעיני לתפוצה גרעינית

צפון קוריאה השלימה בהצלחה את תהליך התחמשותה הגרעינית (10/06) למרות המאמצים שהוזכרו לעיל מצד הקהילה הבינ"ל. כשגם לאחר עריכת הניסוי הגרעיני לא נקטה הקהילה הבינ"ל פעולת עונשין ממשית.

כתוצאה מכך עלול תהליך התחמשותה הגרעינית של צפון קוריאה לשמש דוגמא למדינות אחרות, כמו איראן.¹⁵ איראן החתומה על ה-NPT, מפתחת תוכנית סודית להעשרת אורניום במטרה להשיג נשק גרעיני.¹⁶ בתגובה

7 ב- 12/4/06 נכשלה הפגישה שנועדה לשכנע את צפון קוריאה לחזור לשולחן המשא ומתן. בדצמבר 2006 חודשו השיחות בין הצדדים ואולם עתידן לא ברור. ר' "סיכויים קלושים לעסקה בשיחות השש", CFR, 19/12/06.

8 נכון להיום הסתיימו השיחות בהסכמה צפון קוריאנית לסגור את המתקן ביונגביון ולהתחיל בתהליך פירוז גרעיני, בתמורה לסיוע בתחום הדלק. עם זאת, שאלת מצבורי החומרים הגרעיניים הקיימים בצפון קוריאה נותרה לפתרון במועד מאוחר יותר. ר' "תוכנית הפירוז של צפון קוריאה", מחלקת המדינה של ארה"ב, 13/2/07, ו"צפוי הסכם בסוגית צפון קוריאה", ניו-יורק טיימס, 13/2/07.

9 ר' "ביקורת בארה"ב על ההסכם עם צפון קוריאה", ניו-יורק טיימס, 14/2/07, "לחצים חיצוניים פרצו את המבוי הסתום הקוריאני", ניו-יורק טיימס, 14/2/07, ו"המשבר הגרעיני הצפון קוריאני", האקונומיסט, 15/2/06.

10 בהסכם המסגרת הסכימה ארה"ב להקל בסנקציות הכלכליות על צפון קוריאה והפשירה נכסים, התירה יבוא של מוצרים בסיסיים ואישרה לחברות אמריקניות לקחת חלק בבניית כור גרעיני של מים קלים. ר' "תוכנית הגרעין של צפון קוריאה – סטאטוס נוכחי", FAS, 16/9/06.

11 החלטת האו"ם 825 (5/93) התקבלה לנוכח האיום של צפון קוריאה לפרוש מה-NPT; החלטת האו"ם 1540 (2/04) נועדה להסדיר את מעברם של ציוד וחומרים גרעיניים; החלטת האו"ם 1695 (7/06) התקבלה על רקע הפיתוח של טילים בליסטיים וסירובה של צפון קוריאה לקחת חלק בשיחות השש; החלטת האו"ם 1718 (10/06) גינתה את הניסוי הגרעיני שערכה צפון קוריאה והטילה סנקציות על המדינה. (ר' http://www.un.org/Docs/sc/unsc_resolutions.html).

12 מתוך החלטת האו"ם 1718: "המועצה אוסרת אספקה של כמויות נשק גדולות, טכנולוגיה גרעינית והכשרות בתחום... על מנת למנוע מעבר של חומרים גרעיניים, כימיים וביו-לוגיים" (מחלקת המידע של האו"ם, 14/10/06).

13 ר' "נאום לאומה של הנשיא בוש", אתר הבית הלבן, 29/1/02.

14 ר' "קלינטון מזהיר את צפון קוריאה מתקיפת דרום קוריאה", הראלד טריביון, 8/11/93. הצהרה דומה הצהירה הסנטורית הילרי קלינטון (12/06) שאמרה כי התקפה גרעינית איראנית על ישראל תוביל למתקפה צבאית הרסנית על איראן: "האיראנים מבינים ששימוש בנשק גרעיני נגד ישראל משמעו סופה של איראן, ואין זה הגיוני שהם יבחרו בהתאבדות קולקטיבית". ר' איתמר אייכנר, ידיעות אחרונות, 18/12/06.

15 האחראי על סוגית הגרעין באיראן עלי לאריגיאני: "שימו לב להתנהגות הצפון קוריאנית. שנתיים של התנהלות מול צפון קוריאה הובילו למה? לקבלה של הטכנולוגיות הגרעיניות הצפון קוריאניות בתחום העשרת האורניום. אז קבלו גם את שלנו עכשיו", ממר"י, מס. 994, 4/1/07. ר' גם העיתון האיראני 'כאיהן': "צפון קוריאה בנתה פצצה גרעינית לעיני האמריקנים... ולמרות הלחץ הרב עליה, ושנים של סנקציות בינ"ל קשות אף אחד לא הצליח לעשות דבר נגדה".

16 ר' "איראן מפרה את התוכנית הגרעינית", ניו-יורק טיימס, 25/4/06, ו"התגובות האיראנית להחלטת האו"ם 1737", ממר"י, מס. 1409, 4/1/07.

לניסיונותיה של הקהילה הבינ"ל לעצור את התוכנית, איראן אף איימה לפרוש מה-NPT.¹⁷ תהליך זה מקשה על הקהילה הבינ"ל לעצור את איראן בדרכה להשיג נשק גרעיני.¹⁸

לאחרונה, נראה כי צפון קוריאה משמשת לא רק תקדים עבור מדינות אחרות, אלא אף מוכנה לעזור לאיראן בתוכניתה הגרעינית. צפון קוריאה הסכימה לעזור לאיראן לבצע ניסוי גרעיני תת קרקעי, דומה לניסוי שביצעה באוקטובר 2006, כמו גם להעביר לאיראן כל מידע טכנולוגי מהניסוי אותה ערכה.¹⁹

סוף.

¹⁷ ר' "איראן מאיימת לפרוש מה-NPT", ניו-יורק טיימס, 12/2/06, וראיון עם נשיא איראן אחמדינג'אד בו הוא מזהיר כי אם יימשכו הלחצים על איראן היא תשקול פרישה מה-NPT. (ההינדו, 10/8/06).

¹⁸ דוח של האיחוד האירופי בראשותו של חוויאר סולאנה קבע לאחרונה כי איראן תהיה מסוגלת להגיע ליכולת גרעינית צבאית ונראה כי לא ניתן לעצור אותה בשלב זה. הדוח מודה בכישלונה של הקהילה הבינ"ל למנוע את תהליך התחמשותה של איראן וקובע כי העיכובים בפיתוח הגרעיני נבעו מתקלות טכניות בלבד ולא מלחץ דיפלומטי. ר' "האיחוד קובע כי איראן במסלול חימוש גרעיני", פייננשל טיימס, 12/2/07. יתר על כן, למרות שהועדה לאנרגיה אטומית העבירה את הטיפול באיראן למועצת הביטחון (2/06), טען נשיא רוסיה פוטין כי איראן, בניגוד לצפון קוריאה, לא גירשה את הפקחים, לא פרשה מה-NPT או ביצעה ניסוי גרעיני ועל כן יש לנהוג בה בדרך עדינה (12/06). (האקונומיסט, 19/12/06). גם תגובתו של נשיא צרפת ז'אק שיראק (2/07) מרמזת כי הקהילה הבינ"ל תהיה מוכנה להכיר באיראן גרעינית. ר' "האסטרטגיה של שיראק כלפי איראן: הכלה", ניו-יורק טיימס, 3/2/07.

¹⁹ ר' "צפון קוריאה עוזרת לאיראן לבצע ניסוי גרעיני", דיילי טלגרף, 24/1/07 וושינגטון פוסט, 30/1/07.